

بُتَّوْ اَنْكِسَانَمْ اَنْرَاوْ كَلَّ ةَمْلِسُمْ ةَمُّ اَنْتَيَّزْدَنْ مَوَكَلَّ نَيْمَلِسُمْ اَنْلَعَجَاوْ اَنْبَرْ
وَلْتَيَّ مُمْنَمْ اَلْاُسْرَرْ مَهْيَفْ شَعْبَاوْ اَنْبَرْ (128) مُمَيْحِرْلَا بُاَوْتَلَا تَنْ اَكَّنْ اَنْيَلَع
(129) مُمَيْحِرْلَا زِيَزَعْلَا تَنْ اَكَّنْ اَمْهَيَّكْزَيَّوْ ةَمْلِكْخَلَاوْ بَاتْ كَلَّ اَمْهَمْلَعْيَّوْ كَتَايَا مَهْيَلَع

“Роббимиз, икковимизни Ўзингга мусулмон бўлганлардан қил ва зурриётимиздан ҳам Ўзингга мусулмон уммат қил, бизга ибодатларимизни кўрсат, тавбамизни қабул эт. Албатта, Сенинг Ўзинг тавбаларни кўплаб қабул этувчи, раҳмли зотсан. Роббимиз, ўзларининг ичидан уларга оятларингни тиловат қилиб берадиган, китобни ва ҳикматни ўргатадиган, уларни поклайдиган Пайғамбар юбор. Албатта, Сенинг Ўзинг азиз ва ҳикматли зотсан” (Бақара 128-129 оятлар).

Ҳаж ва умра бандани Аллоҳ таолога боғлайдиган, ошиқона бир ибодат бўлиб, унга доир қирқта ҳадис қуйида таржимаси билан келтирилади. Ҳар бир ҳадисда ҳаж ёки умранинг қайсидир амаллари ёки фазилатлари баён қилинганлиги учун уларнинг ҳар бирини алоҳида сарлавҳа остида зикр қилинди. Аллоҳ таолога мухлис ва мақбул бандалар ушбу ҳадислардан фойда олсалар деган умиддамиз.

1. РАСУЛУЛЛОҲ СОЛЛАЛЛОҲУ АЛАЙҲИ ВАСАЛЛАМ ҚАНДАЙ ТАЛБИЯ АЙТАР ЭДИЛАР?

هَلَلَا عَيْلَا هَلَلَا لَوْسَرَةَ يَبْلَتَنَّ أَمْهَنْعَ هَلَلَا يَضَرَّ رَمْعَنْبَ هَلَلَا دَبَعَنْعَ
كَلَّ ةَمْعَنْعَلَاوْ دَمْحَلَا نْ اَكَّنْ يَبْلَكَلَّ كَيَرْشَ اَلْاَكَّنْ يَبْلَكَلَّ كَيَّيَبْلَمْ هَلَلَا اَكَّنْ يَبْلَمْ
"مَلَسَوْ
اَلْاَكَّنْ كَيَرْشَ اَلْاَكَّنْ يَبْلَمْ".

Абдуллоҳ ибн Умар розияллоҳу анҳумодан ривоят қилинади:

**“Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг талбиялари
“Лаббайкаллоҳумма лаббайк. Лаббайка ла шарийка лака лаббайк.
Иннал ҳамда, ваннеъмата лака вал мулк. Ла шарийка лак!” эди”**
(Термизий, Бухорий, Насоий ривояти).

Маъноси: “Аллоҳим! Ҳузурингда ҳозирман, Аллоҳим! Ҳузурингда ҳозирман!
Аллоҳим! Ҳузурингда ҳозирман! Сенинг шеригинг йўқдир! Аллоҳим!
Ҳузурингда ҳозирман! Албатта, ҳамд, неъмат ва мулк барчаси Сеникидир!
Сенинг шеригинг йўқ зотсан!”.

Фойда: Қирон ва таматтуъ ҳажида қурбонлик мавжуддир. Ифрод эса, қурбонлик вожиб эмас. Шунинг учун ифрод ҳажга нисбатан қирон ва таматтуъ афзал ва зиёда савоблидир.

4. ҲАЖ ВА УМРА ИБОДАТИ БИЛАН ИНСОН ГУНОҲЛАРДАН ПОК БЎЛАДИ

نَبِيَّ بَاوَعْبَاتٍ: لَأَقْمَلِسُو هَلْ لَصِيَّ بِنَّ لَانَعُوْنَع هَلْ لَأَيَضَرَ هَلْ لَدَبَعُوْنَع دِيْحَلْ أَتَبَخُرِيْ كَلْ لَأَيْفَنِيْ أَمَكَبُونُ ذَلْ أَوْ رَقْفَلْ لَأَيْفَنِيْ أَمُهْنِ إْفَرْمُغْلْ أَوْ جَحْلْ أَيئِئَسِّنْ لَأَهْ أَوْ. هُنَّ جَلْ إِبَاوْثَ رُوْرُبْمَلْ أَوْ جَحْلْ لَسِيْ لَوَ هَضْفَلْ أَوْ بَهْ ذَلْ أَوْ يِذْمُرْتَلْ أَوْ

Абдуллоҳ розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади:

“Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам:

“Кетма-кет ҳаж ва умра қилинглар. Чунки, у иккиси темирчининг босқони темир, олтин ва кумушнинг кирини кетказганидек (ҳаж ва умра қилгувчидан) фақирлик ҳамда гуноҳларни кетказди. Ҳажжи мабрурнинг савоби жаннатдан ўзга бўлмас”, дедилар” *(Насий ва Термизий ривояти)..*

5. ЭНГ АФЗАЛ АМАЛ ҚАБУЛ БЎЛГАН ҲАЖДИР

يَأَلِيْئُسْ مَلِسُو هَلْ لَصِيَّ لَلْ لُؤْسَرَّ نَأُوْنَع هَلْ لَأَيَضَرَ هَلْ لَزَيْرُهُ يِبْ أُوْنَع لِيْبَسْ يِفْ دَاوَجَلْ: لَأَقْ إِذَامٌ مَّثَلِيْ قِءْ لُؤْسَرُو هَلْ لِبَابٌ نَأَمِيْ: لَأَقْ؟ لَضْفَأَلْمَعْلْ أَيئِئَسِّنْ لَأَوْنَأُخِيْ شَلْ أَوْ رُوْرُبْمَلْ جَحْلْ: لَأَقْ إِذَامٌ مَّثَلِيْ قِءْ لُؤْسَرُو هَلْ ل

Абу Ҳурайра розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади:

“Набий соллаллоҳу алайҳи васалламдан:

“Қайси амал афзал?” деб сўралди.

“Аллоҳга ва Унинг Расулига иймон келтириш”, дедилар.

“Кейин нима?” дейилди.

“Аллоҳнинг йўлида жиҳод қилиш”, дедилар.

“Ундан кейин нима?” дейилди.

“Мабрур ҳаж”, дедилар” (Бухорий ривояти).

6. АЁЛЛАР УЧУН ЭНГ АФЗАЛ АМАЛ МАҚБУЛ ҲАЖДИР

الْفَأْ لِمَعْلَالِضْفَأْ دَاوَجْ لَإِي رَن هَلْ لَإِي وَسَر أَي: "أَهْ نَعُ هَلْ لَإِي ضَرَّ شَيْءٌ تَلَاقُو
رُؤْبَمَّ حَجَّ دَاوَجْ لَإِي ضْفَأْ نَكَلْ أَل": لَاقُ دِهْ أَجْن

Оиша розияллоҳу анҳо:

“Эй Аллоҳнинг Расули! Жиҳодни энг афзал амал деб биламиз. Жиҳод қилайликми?” деди.

“Йўқ. Аммо жиҳоднинг афзали ҳажжи мабрурдир”, дедилар”
(Бухорий ривояти).

7. ГУНОҲЛАРДАН ПОКЛАНИШГА САБАБ БЎЛГУВЧИ ҲАЖ ҚАНДАЙ БЎЛАДИ

هَلْ لَإِي حَجَّ نَم": لَاقُ مَلَسُو هَلْ لَإِي لَصَّيْبِن لَإِي نَعْ نَعُ هَلْ لَإِي ضَرَّ رَهْ بَأْ نَع
هْمُ أَهْ تَدَلَّو مَوِيكَ عَجَّ رُقُ سَفَي مَلَّو تَفَرِي مَلَّ

Абу ҳурайра розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади:

“Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам:

“Ким Аллоҳ учун ҳаж қилиб, фаҳш сўз айтмаса ва фисқу фасод қилмаса, худди онасидан янги туғилгандек бўлиб қайтади”, дедилар” (Бухорий ривояти).

8. ҲАЖ ВА УМРА ҚИЛГУВЧИНИНГ ДУОСИ МАҚБУЛДИР

جَاحُ لَإِي": لَاقُ مَلَسُو هَلْ لَإِي لَصَّيْبِن لَإِي نَعْ نَعُ هَلْ لَإِي ضَرَّ رَهْ بَأْ نَع
هْمُ هَلْ رَفَعُ هُوْرَفَعَتْ سَلْ نِإْو مَهْ بَاجْ أَوْ وَغَدْ نِإْ لَإِي دَفَّو رَامُ غَلْ أَوْ

Абу Ҳурайра розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади:

“Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам:

“Ҳожи ва умра қилгувчи Аллоҳнинг меҳмонидир. Агар Аллоҳга дуо қилсалар дуоларини ижобат қилади ва агар Ундан мағфират сўрасалар уларни мағфират қилади” дедилар” (Ибн Можа ривояти).

9. ҲАЖ ВА УМРА ҚИЛГУВЧИЛАРДАН ДУО СЎРАШ СУННАТДИР

مَلَسُوهُ لَعَلَّ يَلَسَ لَوْلَا لَوْلَا وَسَّرَّ لِقَاقَ لِقَاقَ عَنَّهُ لَوْلَا لَوْلَا يَضَرَّ رَمْعَ نَبِّ لَوْلَا دَبَّ عَنَّا
تَوَيْبًا لِحُدَيْ نَأْلِبَقَ كَلَّ رَفَعَتْ سَيِّئَاتُ رَمَوْهُ حَفَا صَوَّهَ لَعَلَّ مَلَسَ فَجَاحِلَاتٍ قَلَّ إِذِ
هَلَّ رُفِعَ مَنَّافُ

Абдуллоҳ ибн Умар розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади:

“Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам:

“Ҳожи билан учрашсанг унга салом бергин ҳамда у билан қўл бериб кўришгин ва уйига киришидан илгари сен учун истиғфор айтишини сўрагин. Чунки, у (ҳожи) гуноҳлари кечирилиган кишидир” дедилар” (Имом Аҳмад ривояти).

10. АЛЛОҲНИНГ РАСУЛИ СОЛЛАЛЛОҲУ АЛАЙҲИ ВАСАЛЛАМ ҲАМ ЎЗЛАРИНИНГ ҲАҚЛАРИГА ҲОЖИДАН ДУО СЎРАГАНЛАР

فَلَمَلَسُوهُ لَعَلَّ يَلَسَ لَوْلَا لَوْلَا نَدَاتُ سَارْمَعٌ نَأْلِبَقَ لِقَاقَ لِقَاقَ عَنَّهُ لَوْلَا يَضَرَّ رَمْعَ نَبِّ لَوْلَا
أَنَسْنَ تَالَوَ كَأَنَّ أَعْدَادَ لِحَفَا صَوَّهَ لَعَلَّ مَلَسَ فَجَاحِلَاتٍ قَلَّ إِذِ هَلَّ رُفِعَ مَنَّافُ

Ибн Умар розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади:

“Умар Набий соллаллоҳу алайҳи васалламдан умра қилишга изн сўрадилар. Унга изн бериб:

“Эй, биродарим! Ўзингни хос дуоингда бизни ҳам шерик қилгин ва бизни унутиб қўймагин” дедилар” (Ибн Можа ривояти).

11. ҲАРОМДАН ОРТТИРИЛГАН БОЙЛИК БИЛАН ҲАЖ ВА УМРА ҚИЛИШНИНГ ОҚИБАТИ

جَاحِلَاتٍ قَلَّ إِذِ هَلَّ رُفِعَ مَنَّافُ لَوْلَا لَوْلَا وَسَّرَّ لِقَاقَ لِقَاقَ عَنَّهُ لَوْلَا يَضَرَّ رَمْعَ نَبِّ لَوْلَا
هَلَّ رُفِعَ مَنَّافُ لَوْلَا لَوْلَا وَسَّرَّ لِقَاقَ لِقَاقَ عَنَّهُ لَوْلَا يَضَرَّ رَمْعَ نَبِّ لَوْلَا

"فَلْأَفْلَحَ مَرَّةً رَدًّا أَوْ قَفَّ نَأْمٌ مَّهْيَلَعٌ فُلْحُيَّوْ".

Анас ибн Молик розияллоху анхудан ривоят қилинади:

“Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам:

“Ҳожилар ва умра қилгувчилар Аллоҳ азза важалланинг меҳмонидирлар. Уларга сўраган нарсасини беради. Дуо қилган нарсаларини улар ҳаққида ижобат қилади ва улар сарфлаган бир дирҳам эвазига минглаб беради” дедилар” (Шуъаби иймон).

"لَأَقْمَلَسُوهُ لَعَلَّ يَصِلَ إِلَى بَنِي نَع ، هَيْبُ نَعٍ نَعٌ عَنَعٌ لَلِأَيَّضَرِ دِيَرِ نَبَا نَع
" . "عَائِمٌ بَسَبٌ مَّرَدًّا لَلِأَيَّ بَسَبِ يَفِدَةً قَفَّ نَأْمٌ لَلِأَيَّ حَجَّ لَلِأَيَّ قَفَّ نَأْمٌ لَلِأَيَّ

Бурайда розияллоху анху оталаридан ривоят қилади:

“Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам:

“Ҳажга қилинган нафақа Аллоҳ йўлида қилинган нафақа кабидир. Бир дирҳам эвазига етти юз баробардир” дедилар” (Муъжамул авсат).

Фойда: Баъзи ривоятларда ҳаж сафари давомида сарфланган бир сўм эвазига юз минг сўмни ажри, савоби ва фазилати берилади дейилган. Шунинг учун маблағини исроф қилмасдан, ҳурсанд бўлиб сарф қилиши лозим. Баъзи ҳаж сафарига борган одамлар зарурий ва керакли нарсаларга сарф-харажат қилгани қизғаниб кераксиз бўлган совға-салом олишга катта сарф қиладилар. Аслида эса, Ҳарамда истиқомат қилаётган пайтда ейиш-ичиш, Мино, Арафот ва Муздалифага бориб-келишда ҳурсанд бўлиб сарф қирилган ҳар бир сўми эвазига юз минглаб Аллоҳ йўлида қилинган эҳсоннинг савоби берилади.

13. ҚОДИР БЎЛА ТУРИБ ҲАР БЕШ ЙИЛДА ҲАЖ САФАРИГА БОРМАСЛИК МАҲРУМЛИККА САБАБДИР

نَع لَأَقْمَلَسُوهُ لَعَلَّ يَصِلَ إِلَى بَنِي نَع لَأَقْمَلَسُوهُ لَعَلَّ يَصِلَ إِلَى بَنِي نَع لَأَقْمَلَسُوهُ لَعَلَّ يَصِلَ إِلَى بَنِي نَع
يَضْمَتِ شَيْءٌ مَّهْيَلَعٌ تَعَسَّوْهُ أَوْ مَسَّجُهُ لَتُحَّصَّ أَدْبَعٌ نِ لَوَقِي لَجْوَعٌ لَلِأَيَّ
مُؤْخَمَلٌ لِّلِأَيَّ دَفِي أَلِ مَأْوَعٌ أَسْمَخَ هَيْلَعٌ

Абу Саъийд Худрий розияллоху анхудан ривоят қилинади:

“Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам:

“Аллоҳ азза важалла деди:

“Қайси бандани жисмини соғлом, ризқини кенг қилсаму у ҳар беш йилда ҳузуримга ҳозир бўлмаса, (у раҳматимдан) маҳрумдир” дедилар” (Ибн Ҳиббон ривояти).

Фойда: Мазкур ҳадиси шариф қудсий ҳадис бўлиб, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи всалламнинг лафзлари билан унда Аллоҳ таолонинг кўрсатмаси бевосита баён қилинмоқда. Ҳажга қодир бўлиб, тез-тез ҳажга бориб турган кишига кўплаб яхши мукофатлар, насибалар мавжуддир.

ملسو وهيلع هلالا لصل لولل لوسر لاق : لاق هنع هلالا يضر ن ب يلع نيسح ل ن ع اهف اعضأ قف نأ ال هلالا يضر ي ام ي ف اه ق ف ني ق ف ن ب ن ض ي ةم أ ال و دب ع ن م ام : تيضق هتجاج ي ف يعسل او ملسم ال هه خ أ ة نوع م عدي دب ع ن م ام و هلالا طخس ي ف ن م ام و هيلع رجؤي ال و هيلع م ثأي ن م ة نوع م ب ي ل ت ب ا ال ضقت م ل و أ ة ج ا ل ك ل ت ال رظن ال ا ي ن د ل ا ج ا و ح ن م ة ج ا ل ه ي ل ل ل ي ب س ل ل د ج ي و ه و ج ل ل ع د ي ةم أ ال و دب ع ل ا ة ج ا ل ك ل ت ه ل ل ا ي ض ق ي ن أ ل ب ق ن ي ق ل ح م ل .

Ҳусайн ибн Али розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади:

“Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам:

“Қайси бир эркак ёки аёл Аллоҳ рози бўладиган ўринга нафақа қилишдан бахиллик қилса, албатта унинг мислича Аллоҳнинг ғазабини келтирадиган нарсага сарфлайди. Кимки мусулмон биродарига ёрдам бериш, ҳожатини чиқаришда югириб-елишни тарк қилса, хоҳ у ҳожати раво бўлсин ёки бўлмасин гуноҳга ёрдам беришга мубтало бўлади ҳамда савобсиз қолади. Қайси бир эркак ёки аёл йўлга қодир бўла туриб дунёвий ҳожатларидан бирор бир ҳожатни бахона қилиб, ҳажни тарк қилса Аллоҳ унинг ҳожатини чиқармасидан илгари ҳожиларни қайтиб келганини кўради, яъни ҳожилар ортга қайтиб келмагунларича Аллоҳ унинг ҳожатини раво қилмайди”.

14. ҲАЖ САФАРИДА ВАФОТ ЭТГАН КИШИГА ҚИЁМАТ КУНИГАЧА АЖР ЁЗИЛИБ ТУРАДИ

ن م ° : م ل س و ه ي ل ع ه ل ل ا ل ل ص ل ل ل ل و س ر ل ا ق : ل ا ق ه ن ع ه ل ل ا ل ا ي ض ر ر ة ر ي ر ه ي ب ا ن ع ب ت ك ت ا م ف ا ر م ت ع م ح ر خ ن م و ء ة م ا ي ق ل ل ا م و ي ل ل ا ج ا ل ل ا ر ج ا ه ل ب ت ك ت ا م ف ا ج ا ح ر خ ... " ء ة م ا ي ق ل ل ا م و ي ل ل ا ر م ت ع م ل ا ر ج ا ه ل

Абу Хурайра розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади:

“Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам:

“Кимки ҳаж сафарига чиқиб вафот этса, қиёмат кунигача унга ҳаж қилгувчининг ажри ёзилиб туради. Кимки, умра сафарига чиқиб вафот этса, қиёмат кунигача умра қилгувчининг ажри унга ёзилиб туради...” дедилар” (Абу Яъло ривояти).

15. ЭЛЛИК МАРТА ТАВОФ ҚИЛГУВЧИ МАЪСУМ ГҶДАК КАБИ ГУНОҲЛАРДАН ПОҚДИР

نَمٌ: مَلَسُو هَلَلِ لِيَصِلَ لَلْأُلُسْرِ لَاقٍ: لَاقَ هَ نَعُ هَلَلِ لِيَضْرِبَ سَابِعَ نَبَا نَعُ هُمُ أَهْتَدَلْ وَ مَوِي كِه بُونُ ذُنْمَ جَخَّ رَمَ نِي سَمَخَ تَيَبْ لِبَابَ فَا ط

Ибн Аббос розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади:

“Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам:

“Ким эллик марта Байтуллоҳни тавоф қилса, гуноҳларидан онасидан янги туғилгандек бўлиб чиқур” дедилар” (Термизий ривояти).

16. БАЙТНИ БИР ҶАФТА ТАВОФ ҚИЛГАН КИШИ

لَوْ قَيَّمَلَسَ وَ هَيَلَعُ هَلَلِ لِيَصِلَ لَلْأُلُسْرِ تَعَمَسُ " : لَاقَ هَ نَعُ هَلَلِ لِيَضْرِبَ رَمُعَ نَبَا نَعُ هُمُ أَهْتَدَلْ طَحُّ لِيُخُ أَ غَفَرِي أَلْوَ أَمَدَقَ غَضَيَّ أَلْ أَعُ وَ بَسُّ أَلْ تَيَبْ لِبَابَ فَا ط نَمٌ " . هَلَّ جَزَدَ أَوْبُ هَلَّ غَفَرُو هَلَّ نَسَحَ أَوْبُ هَلَّ بَتَكَ وَ , هَلَّ طَحُّ

Ибн Умар розияллоҳу анҳу:

“Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам:

“Кимки байтни бир ҳафта тавоф қилса, (тавофда) бир қадамни қўймайди ва бошқасини кўтармайди магар (қўйса ва кўтарса) Аллоҳ ундан у (қўйган ва кўтарган ҳар бир қадамига) бир гуноҳни кечади ва у (қўйган ва кўтарган қадам) сабабли у учун ҳасана ёзади ҳамда у сабабли унинг даражасини кўтаради” деяётганларини” эшитдим” деди.

17. ҚОРА ТОШ ГУНОҲЛАРИНИ СЎРИБ ОЛАДИ

لَزَنَ مَلَسُو هَلْ لَصَلَّ لُؤْسَرَلْ لَاقَ لَاقَ هَنْعُ هَلْ لَاقَ لَاقَ سَابَعِ نَبَا نَعَمَ دَا يَنْبَا طَخُ هَتْ دَوْسَفِ نَبَلْ لَمَ أَضَا يَبْ دَشَا وَهَوَّ نَجَلْ نَمَ دَوْسَا لَاقَ لَاقَ

Ибн Аббос розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади:

“Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам:

“Ҳажари асвад жаннатдан тушди. У сутданда оппоқ эди. Бас, уни одам боласининг хатолари қорайтирди” дедилар” (Термизий ривояти).

Фойда: Қора тошда гуноҳларни тортиб олиш хусусияти мавжуддир.

18. ҚОРА ТОШ ВА МАҚОМИ ИБРОҲИМ АСЛИДА НУР ТАРАТУВЧИ ЭДИ

هَيْ لَعَلَّ لَصَلَّ لُؤْسَرَلْ لَاقَ لَاقَ هَنْعُ هَلْ لَاقَ لَاقَ سَابَعِ نَبَا نَعَمَ دَا يَنْبَا طَخُ هَتْ دَوْسَفِ نَبَلْ لَمَ أَضَا يَبْ دَشَا وَهَوَّ نَجَلْ نَمَ دَوْسَا لَاقَ لَاقَ

Абдуллоҳ ибн Амр розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади:

У: “Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам:

“Рукн (қора тош) ва мақом (мақоми Иброҳим) жаннат ёқутларидан икки ёқут (тош) эди. Аллоҳ у иккисини нурини ўчирди. Агар у иккисини нурини ўчирмаганида, машриқ билан мағриб ўртасини ёритар эди” деяётганларини” эшитдим” деди (Термизий ривояти).

تَوْقَايْ نَمَ نَاتَتْ وَقَايْ مَاقَمَلْ أَوْ نَكْرَلْ إِنْ " : لَاقَ أَمُهَنْعُ هَلْ لَاقَ لَاقَ سَابَعِ نَبَا نَعَمَ دَا يَنْبَا طَخُ هَتْ دَوْسَفِ نَبَلْ لَمَ أَضَا يَبْ دَشَا وَهَوَّ نَجَلْ نَمَ دَوْسَا لَاقَ لَاقَ

Ибн Аббос розияллоҳу анҳумо:

“Отангни зиммасида қарзи бўлса, уни тўласанг, ўша (унинг номидан) жоиз бўладими?” дедилар.

У:

“Ҳа” деди”

У зот:

“Ундай бўлса, уни номидан ҳаж қил” дедилар” (Байҳақий ривояти).

20. ЭРКАК КИШИ НОМИДАН АЁЛ КИШИНИ ҲАЖИ БАДАЛ ҚИЛИШИ

يَبَأَنَّ إِهْلَالَ لَوْ سَرَّ أَيُّ: تَلَّاقَ مَعْتَشَخْ نَمَّ أَرْمَانًا أَمْ هُوَ نَعُ هَلَّ لَإِيضَ رَسَابَعٍ نَبَّ أَعْنُ
رَهَظَ لَعَيَّ وَتَسَيَّ نَأُ عَيْطُ سَيَّ أَلْ أَرِي بَكَ أَيْ شَجَّ حَلَّ أَيْ فِهْلًا أَيْ ضَيَّرَ فُ هُوَ تَكَرَّدَا
. «هُوَ عَيْ جُ حَف» : لَاقَ بِرِي عِبَّ

Ибн Аббос розияллоҳу анҳумодан ривоят қилинади:

“Хасъам қабиласидан бир аёл:

“Эй, Аллоҳнинг расули туяни устида ўтиришга тоқат қилмайдиган катта ёшли кекса отамга Аллоҳнинг фарз ҳажги лозим бўлган” деди.

У зот:

“Уни номидан ҳаж қил” дедилар” (Термизий ривояти).

21. ОТА-ОНА НОМИДАН ҲАЖИ БАДАЛ ҚИЛГАНЛИГИ ТУФАЙЛИ ЖАҲАННАМДАН ОЗОД ҚИЛИНГАНЛИГИ ХАБАРИ

مَلَّ سَوَّوْهَيْ لَعُ هَلَّ لَإِيضَ رَسَابَعٍ نَبَّ أَعْنُ هَلَّ لَإِيضَ رَسَابَعٍ نَبَّ أَعْنُ
رَجَأَ أَمْ هُوَ نَعُ جُ وَجُ حَمَلَلَانَ كُ وَرَّانَلَانَ مُمْ قُ تَعُ هَلَّ بَتُّ كُ أَمْ هُوَ تَافَ وَدَعَبَ هُوَ يَدَلَّ أَوْ نَعُ جُ حَمَلَلَانَ مُمْ
". أَيْ شَيْ أَمْ هُوَ جُ أَمْ صَقُّ نُبِّيُّ نَأُ رِيَّ عُ نَمَّ أَمْ تَ جُ حَمَلَلَانَ مُمْ

Абдуллоҳ ибн Умар розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади:

“Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам:

“Кимки ота-онаси вафотидан кейин у иккиси номидан ҳаж қилса, унга дўзахдан озодлик ёзилади ва у иккисига ажрларидан бирор нарсани камайтирилмай тўлиқ ҳажнинг савоби берилади” дедилар”

(Шуъаби иймон).

نَمَ : مَلَسَ وَ هَيَلَعَ هَلَلَا يَلِصَ هَلَلَا لَوْسَرَ لَاقَ : لَاقُ هُنَّ عُهُلَلَا يَضَرَّ سَابِعَ نَبَا نَع
رَاؤَبَ أَلَا عَمَّ مَ أَيُّ قَوْلَا مَوِي هَلَلَا هَتَّعَبَ أَمَّ عَمَّ أَمُّ هُنَّ عَ يَضَقُّ وَأُ هَيَدَلَاوُنَّ عَجَّ ح

Ибн Аббос розияллоху анхудан ривоят қилинади:

“Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васаллам:

“Кимки ота-онаси номидан ҳаж қилса ёки у иккисининг қарзини тўласа, қиёмат куни Аллоҳ таоло уни аброрлар билан бирга тирилтиради” дедилар” (Муъжами авсат).

نَمَ : مَلَسَ وَ هَيَلَعَ هَلَلَا يَلِصَ هَلَلَا لَوْسَرَ لَاقَ : لَاقُ هُنَّ عُهُلَلَا يَضَرَّ مَقْرَأَ نَبَا دِي نَع
اَمَهِنَعُو هِنَعُ كَلَذَ اَنْجَا هَمَّ اَنْعُ وَأُ هَيَبَا اَنْعُ ح نَم

Зайд ибн Арқам розияллоху анхудан ривоят қилинади:

“Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васаллам:

“Ким отаси ёки онаси номидан ҳаж қилса, ўша унинг ҳам ва у иккисининг номидан ҳам жоиз бўлади” дедилар” (Муъжами кабийр).

ح نَمَ : مَلَسَ وَ هَيَلَعَ هَلَلَا يَلِصَ هَلَلَا لَوْسَرَ لَاقَ : لَاقُ هُنَّ عُهُلَلَا يَضَرَّ هِرَّهَ يَبَا نَع
يَلَعُ لَدَنَمُو هَجَا لَثَمَ هَلَفَ اَمَائِصَ رَطَفَ نَمُو هَجَا لَثَمَ هِنَعُ ح يَدَلَلَفَ تِي م نَع
هَلَعَا فَرَجَا لَثَمَ هَلَفَ رِي خ

Абу Ҳурайра розияллоху анхудан ривоят қилинади:

“Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васаллам:

“Кимки маййит номидан ҳаж қилса, ҳаж қилгувчига унинг ажрича ажр бўлади. Кимки рўзадорни ифтор қилдирса, унга унинг ажрича ажр бўлади. Кимки яхши ишга далолат қилса, унга уни қилгувчининг ажрича ажр бўлади” дедилар” (Муъжами авсат).

22. БОШҚАЛАР НОМИДАН ҲАЖ ҚИЛИШДАН ОЛДИН ЎЗИ НОМИДАН ҲАЖ ҚИЛИШ ЛОЗИМ

لُؤُقَيُّ الْجَرَعَمَسَ مَلَسَ وَ هَيَلَعَ هَلَلَا يَلِصُ يَبْنَلَا نَأُ هُنَّ عُهُلَلَا يَضَرَّ سَابِعَ نَبَا نَع
لَاقُ ؟ كَسْفَنَنْ عَتَّجَّ ح : لَاقُ ، يَلُحَّ : لَاقُ ؟ مَرْبُشُ نَمَ : لَاقُ ، مَرْبُشُ نَعُ كَيْبَل
: مَرْبُشُ نَعُ جَّ مَثُ ، كَسْفَنَنْ عَجَّ : لَاقُ اَل :

Ибн Аббос розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади:

“Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам бир кишини “Лаббайка аън Шубрума” деяётганини эшитиб:

“Шубрума ким?” дедилар.

У:

“Мени иним” деди.

У зот:

“Ўзингни номингдан ҳаж қилганмисан?” дедилар.

У:

“Йўқ” деди.

У зот:

“Ўзингни номингдан ҳаж қилиб, сўнг Шубрума номидан ҳаж қил” дедилар” (Ибн Ҳиббон ривояти).

Фойда: Кўп кишилар ўзларига фарз қилинган ҳажни адо қилмасдан туриб ўзгалар номидан ҳаж қиладилар. Бу эса, уни билимсизлигидандир. Демак, дастлаб ўзини ҳажини адо қилиб, кейинги йилларда имкони бўлса бошқалар номидан ҳаж қилиш лозим.

23. РАСУЛУЛЛОҲ СОЛЛАЛЛОҲУ АЛАЙҲИ ВАСАЛЛАМ ҲИЖРАТДАН КЕЙИН ТҮРТ МАРТА УМРА ҚИЛГАНЛАР

رَمُوعَ بَرَاءَ رَمْتَا مَلَسُو هَلْ لِي لَصَّ بِنَّا نَأْهَنْ هَلْ لِي ضَرَّ سَابَعِ نَبَا نَع
رَمُوعَ دَعْقُولَا ذِي فِءَاضَ قُولَا رَمُوعَ لِبَاقٍ مَن مَّيْنِ الثَّلَا رَمُوعَ وَيَبِي دُخْلَا رَمُوعَ
وَتَّجَحَّ عَمَّ يَتَّالَا رَمُوعَ بَارْلَاوَةَ رَمُوعَ جَلَا نَمَّةَ ثَلَاثَلَا

Ибн Аббос розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади:

“Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам тўрт мартаба умра қилганлар: Худайбия умраси, иккинчи умра келгуси йили зул қаъда ойида қазо умра, учинчи умра Жиирронадан эҳромга кирганлар, тўртинчиси ҳажлари билан бирга қилганлар” (Термизий ривояти).

24. РАМАЗОНДА ҚИЛИНГАН УМРАНИНГ ФАЗИЛАТИ ҲАЖГА БАРОБАР

يُرمَتَعَا « : لاق ، مَلَسُو هَلَلَا يَلِصُ بِبَنِي لَاقِ نَعَاهُ لَلَا يَضَرُّ لِقَعَمَ مَأْنَعِ
ةَجَّ لَدَعَتِ نَاضِرْمَ يَفِةَ رَمَعِ نِإْفِ ، نَاضِرْمَ يَفِةَ

Умму Маъқал розияллоҳу анҳодан ривоят қилинади:

“Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам:

“Рамазонда умра қилинглар, чунки рамазонда қилинган умра (ажру савобда) ҳажга тенгдир” дедилар” (Термизий ривояти).

و هَلَلَا يَلِصُ بِبَنِي لَاقِ لَوَسَّرَ لَاقِ لَاقِ نَعَاهُ لَلَا يَضَرُّ صَاعِلَا يَبْأُ نَبْنَامِثَعِ نَعِ
رِيخِةَ جَوَاهِيْفِ أَمَوَايِنْدَلَا نَمْرِيخِةَ رَمَعِ نَأْوَرِغْصَالَا جَحَلَا يَهْرَمَعَلَا نَأْمَلَعَاو مَلَسِ
ةَ رَمَعِ نَم

Усмон ибн Абул Ос розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади:

“Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам:

“Билгинки, умра у ҳажжул асғардир ва умра дунё ва ундаги нарсалардан яхшидир. Ҳаж эса, умрадан яхшидир” дедилар” (Муъжами кабийрдан қисқартирилган ҳолда келтирилган).

و هَلَلَا يَلِصُ بِبَنِي لَاقِ لَمَيْلَسِ مَأْتِءَا جَاقِ نَعَاهُ لَلَا يَضَرُّ سَابَعِ نَبْنَعِ نَعِ
نَاضِرْمَ يَفِةَ رَمَعِ مَيْلَسِ مَأَيِ لَاقِ فَيِنَاكْرَتَو هَنْبَاوَعِ حَلَطِ وَبَأَجَّ تَلَاقِ ف مَلَسُو
ةَجَّ لَدَعَتِ

Ибн Аббос розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади:

“Умму Сулайм Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам ҳузурларига келиб:

“Абу Талҳа ва унинг ўғли ҳаж қилиб, иккалалари ҳам мени тарк қилдилар” деди.

Шунда у зот:

“Эй, Умму Сулайм рамазонда қилинган умра (ажру савобда) ҳажга баробар бўлади” дедилар” (Ибн Ҳиббон ривояти).

25. МАККАДАН АРАФОТГАЧА УЛОВДА БОРИЛСА, ҲАР БИР БОСИЛГАН ҚАДАМГА ЕТМИШТА АЖР ЁЗИЛАДИ

نَبِيَّ حَاحَ كَمَ نَمِ اَوْجُخَا ، يَنْبِ اِي : هِيَنْبِلَ لَاقُ ؤَنَّأ ، اُمُّهَنَّعِ هَلْ لَ اِي ضَرَّ سَابَعِ نَبَانَعِ
بِكَا رَلَا حَا لَلْ نَا : لُوقَي مَلَسَوِ هِيَلَعُ هَلْ لَ اِي لَصَلْ لَ لُوسَرُ تَعَمَسِ يَنْ اِي فَا ؤَاشُمِ
اهُوَطَخِي ؤَ وُطَخِ لَلْ كَبِ يَشَامَلَلْ وِ ؤَنَّ سَحَ نَ يَغَبَسُ هُوَتَلَحَارِ اهُوَطَخَتِ ؤَ وُطَخِ لَلْ كَبِ
؁ ؤَنَّ سَحَ ؤَ ئَامَ غَبَسِ

Ибн Аббос розияллоху анхумодан ривоят қилинади:

У ўғлига:

“Ҳаж қилгувчи ҳолатда Маккадан (арафотга) пиёда чиқинглар. Чунки, Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васаллам:

“Уловли ҳожи учун улови босган ҳар бир қадамига етмишта ҳасана ва пиёда учун ҳар бир босган қадамига етти юзта ҳасана бўлади” деяётганларини эшитдим” деди (Муъжами кабийр).

Фойда: Маккаи мукаррамадан арафотгача пиёда бориб, пиёда ортга қайтган ҳожига уловда бориб, уловда қайтган ҳожига нисбатан олти юз ўттизта ажр зиёда бўлади. Шу билан бирга арафотдан тушишда пиёда тушиш уловга нисбатан осонроқдир ва савоби ҳам зиёдадир.

26. МАККАИ МУКАРРАМАДАН АРАФОТГА ПИЁДА БОРИБ, ПИЁДА ҚАЙТГАН ҲОЖИНИНГ ҲАР БИР БОСГАН ҚАДАМИГА ЕТТИ ЮЗ МИНГ АЖР БЕРИЛАДИ

لَاقَ فِ مُمَعَمَجَفِ هَدَلْ وَاغَدَفِ اَضَرَمِ اُمُّهَنَّعِ هَلْ لَ اِي ضَرَّ سَابَعِ نَبَانَعِ : لَاقَ نَا اَذَارَ نَعِ
يْتَحِ اِي شَامَ ؤَ كَمَ نَمِ سَحَ نَمِ : لُوقَي مَلَسَوِ هِيَلَعِ هَلْ لَ اِي لَصَلْ لَ لُوسَرُ تَعَمَسِ
تَانَسَحِ لُ شَمِ ؤَنَّ سَحِ لَلْ كَبِ ؤَنَّ سَحِ ؤَ ئَامَ غَبَسِ ؤَ وُطَخِ لَلْ كَبِ هُوَتَلَحَارِ اهُوَطَخَتِ ؤَ وُطَخِ لَلْ كَبِ
؁ ؤَنَّ سَحِ فَا لُ ؤَ ئَامَ ؤَنَّ سَحِ لَلْ كَبِ» لَاقَ مَرَحَلَا تَانَسَحِ اَمَ وَا لِي قِ «مَرَحَلَا

Зозонадан ривоят қилинади:

“Ибн Аббос розияллоху анхумо қаттиқ касал бўлиб, фарзандини чақириб, уларни жамлаб:

“Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васаллам:

“Ким пиёда Маккадан ҳаж қилса, Маккага қайтгунича Аллоҳ унинг ҳар бир (босган) қадамига етти юзта ҳасана ёзади. Ҳар бир ҳасана

“Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам Қубо масжидига уловда ҳам, пиёда ҳам келиб, унда икки ракъат намоз ўқир эдилар” (Бухорий ривояти).

رَجَسَمَ يَتَأَيَّ مَلَسَوَهُ يَلَعُ لَلِ لَصَّ يَبَّنَلَا نَاكَلَا قَامُ نَعُ لَلِ لِي ضَرَّ رَمُعَ نَبَانَع
أَبَاكَ أَرَوَايَ شَامَتَبَسَّ لَكِ أَبُق

Умар розияллоҳу анхумодан ривоят қилинади:

“Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам ҳар шанба Қубо масжидига гоҳида уловда, гоҳида пиёда келиб турар эдилар” (Бухорий ривояти).

عَالَصَلَا لَاقَ مَلَسَوَهُ يَلَعُ لَلِ لَصَّ يَبَّنَلَا نَعُ نَعُ لَلِ لِي ضَرَّ رِي هُظْرَنَب دِي سَأُنَع
يُئِئَسَّنَلَاوِي ذِمَّرْتَلَا هَاوَرِي رَمُعَكِ أَبُق دِي سَمَ يَف

Усайд ибн Зухайр розияллоҳу анхудан ривоят қилинади:

“Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам:

“Қубо масжидидаги намоз(нинг савоби) худди умра кабидир”, дедилар” (Термизий ривояти).

مَلَسَوَهُ يَلَعُ لَلِ لَصَّ هَلَلَا لُؤَسَّرَلَا قَ : لَاقُ نَعُ لَلِ لِي ضَرَّ فِي حَبَلِ سَنَع
كَ لَذَنَّاكَ تَاعَكَّرَا بَرَأَ هِي فَ عَكَرَفَ ، أَبُق دِي سَمَ عَاجُ مَثُ ، هَاوُؤُؤُ وَ نَسَحَ أَفَ أَضَوَتَ نَم
رَمُعُ لَدَعُ

Саҳл ибн Хуниф розияллоҳу анхудан ривоят қилинади:

“Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам:

“Ким яхшилаб таҳорат олиб, сўнг Қубо масжидига келса ва унда тўрт ракъат намоз ўқиса, шу у учун умранинг баробари бўлади” дедилар” (Муъжами кабийр).

39. МАДИНАИ МУНАВВАРА ХУРМОЛАРИНИНГ ФАЗИЛАТЛАРИ

لَاقَ - مَلَسَوَهُ يَلَعُ لَلِ لَصَّ - لَلِ لُؤَسَّرَنَانُ نَعُ لَلِ لِي ضَرَّ صَقَوَا بَابَانُ دَعَسُ نَع
يَسْمُيَ تَحْمُسُ هُرُضِي مَلُحْبُصِي نَحَاهِي تَبَالَنِي بَامَمَاتَ أَرَمَتَ بَسَلَكُ أَمَ :
».

Саъд ибн Абу Ваққос розияллоҳу анхудан ривоят қилинади:

“Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам:

“Ким тонгда Лобатайх (Ухуд ва Айр тғлари) орасидаги жойдан еттита хурмо еса, то кеч киргунича захар унга таъсир қилмайди” деганлар (Имом Муслим ривояти).

40. МАДИНАИ МУНАВВАРАНИНГ АЖВА ХУРМОСИНИНГ ФАЗИЛАТИ

عَنْ عَدِيِّ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي طَالِبٍ قَالَ سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ خُرْمٍ أَكَلْتَهُ فِي لَيْلٍ أَوْ نَهَارٍ فَقَالَ لَا يَضُرُّ صَاقًا وَبَابًا نَبَدًا دَغَسًا نَعْرًا حَسًّا أَلًا وَمَسًّا وَمَوْيًّا لَكَلًا دُرُّضِيًّا مَلِيًّا وَوَجَعًا تَارَمَتَ غَبَسًا حَبَطًا صَانًا مَلُّوْقِيًّا مَلَسًا وَ

Саъд ибн Абу Ваққос розияллоху анху айтадилар:

“Бемор бўлдим. Бас, Набий соллаллоху алайҳи васаллам мени кўргани келдилар. У зот қўлларини икки кўкрагим орасига қўйдилар. Унинг совуғини қалбимда ҳис этдим. Сўнгра у зот:

“Сен юраги хаста одам экансан. Сақифлик Ҳорис ибн Калданинг олдига бор. У табиблик қиладиган одам. Бас, у Мадинанинг ажвасидан етти дона хурмо олиб, данаги билан туйсин. Сўнгра сенга ичирсин”, дедилар” (Имом Муслим ривояти).

Фойда: Ажва хурмо мислсиз таъмга эга бўлиши билан бир қаторда, захар ва сеҳр асарини ҳам кетказувчи хусусиятга эгадир. Шу билан бир қаторда ўтган ҳадисда Мадинаи мунавваранинг барча хурмолари фазилатли экани ҳақида сўз юритилди. Шунинг учун ҳожилар ўз юртларига қайтишда у ер хурмоларидан ўзлари билан олиб кетсалар, ҳамшаҳрлари ҳам Мадина хурмоларининг фазилатларидан баҳраманд бўладилар.